

1.2. Розуміння батьками проявів дитячої обдарованості

Автор: Базалійська Любов Петрівна

У психологічній літературі описані дослідження розуміння батьками проявів обдарованості їхніх дітей та результату цього процесу як сприйняття і пізнання людини людиною з позицій суб'єкт-об'єктної та суб'єкт-суб'єктної концептуальних схем (Б.Г. Ананьєв, О.О. Бодальов, С.Л. Рубінштейн, С.В. Кондратьєва, В.М. Панфьоров, К.М. Романов, А.П. Новгородцева та інші), як компоненту, форми, процесу мислення, як розв'язування уявної задачі (Г.С. Костюк, С.Л. Рубінштейн, В.О. Моляко, Ю.К. Корнілов, Л.П. Добраєв, Г.Г. Кларк, В.В. Знаков, А.Б. Коваленко та інші), як дослідження міжособистісного розуміння в сім'ї (В.В. Столін, О.П. Новгородцева, Т.В. Архіреєва, Ю.В. Баскіна та інші), як аналізу взаємин батьків з обдарованими дітьми (К. Текекс, Г. Мелхорн, Х.-Г. Мелхорн, А. Міллер, О.І. Кульчицька, Н.С. Лейтес, О.І. Савенков, В.С. Юркевич, А.І. Баркан, Л.О. Кондратенко та інші). Але цілеспрямованих досліджень розуміння батьками проявів дитячої обдарованості практично немає.

Поняття «розуміння» має різні тлумачення: здібності особистості щось зрозуміти, процес розуміння, стан свідомості особистості, яка прагне поникнути в сутність явища, об'єкта, результат. Це поняття використовується в широкому і вузькому значеннях. У широкому значенні воно розглядається як необхідний атрибут будь-якого рівня пізнання, спілкування, всіх психічних процесів. У вузькому – як компонент лише мислення.

Можливо визначити таку динаміку розуміння батьками обдарованості своїх дітей:

- розуміння батьками проявів обдарованості їхніх дітей-школярів збільшується залежно від віку дітей: чим старшою стає дитина, тим зрозумілішими для батьків стають прояви її обдарованості;
- зі збільшенням віку батьків зменшується розуміння ними проявів творчих можливостей дітей;
- для батьків дітей від першого до одинадцятого класу значущим показником обдарованості залишається швидкість мислення дітей, однак спостерігається незначна тенденція до зменшення;
- гнучкість мислення, як ознака креативності дітей, є незрозумілою та такою, що перешкоджає дорослим побачити прояви обдарованості у своїх дітей молодшого шкільного віку; в середньому шкільному віці ця ознака не є статистично значущою, і лише батьки дітей старшого шкільного віку гнучкість мислення дітей починають сприймати як одну із ознак їхньої обдарованості;
- оригінальність у виконанні завдань зовсім не помічається як критерії для розуміння обдарованості батьками дітей молодшого шкільного віку, стає доволі значущою для батьків підлітків і дещо менш значущою для батьків старшокласників;
- така ж динаміка прослідковується стосовно розуміння батьками такого прояву творчого мислення їхніх дітей як розробленість;
- позитивна динаміка прослідковується відносно моделі батьківського ставлення – «кооперація» – і її зв'язку з розумінням творчих можливостей дітей: щирий інтерес до дитини, позиція рівного, заохочення до самостійності сприяють щораз більшому розумінню проявів її креативності;
- «симбіоз» як модель батьківського ставлення не сприяє адекватному оцінюванню творчих

можливостей молодших школярів, дає зовсім невисоку можливість зробити це стосовно підлітків і дещо дозволяє бути об'єктивним до проявів творчих можливостей старшокласників;

- позитивна тенденція зберігається при оцінюванні батьками невдач дитини як випадкових, перехідних, при наявності віри батьків в можливість дитини (шкала «ставлення до невдач дитини») – зі збільшенням віку дитини ці прояви батьківського ставлення сприяють підвищенню розуміння проявів дитячої обдарованості;
- чим більший контроль, тим менше розуміння (і навпаки) – ця тенденція зберігається і підсилюється в сторону нерозуміння зі збільшенням віку дитини;
- зі збільшенням віку дітей високі соціально-перцептивні якості батьків сприяють проявам розуміння ними творчої обдарованості дітей.
- етапи пізнання обдарованості у дитини:

- 1-й етап: безпосереднє чуттєве відображення зовнішніх проявів динамічних особливостей дитини, а також фіксація «здобутків», одночасне їх оцінювання та реагування на них;

- 2-й етап: оцінювання внутрішніх психологічних якостей особистості дитини, проникнення в сутність її стійких властивостей і станів, інтерпретація батьками поведінки і діяльності дитини через пізнання їхнього змісту, мотивів. Така поетапність може призводити до того, що батьки, як суб'єкти пізнання, в більшості випадків засвоюють тактичні прийоми впливу швидше, ніж вміння виробляти стратегічну дію, опосередковану поняттям про стійкі внутрішні якості своєї дитини – об'єкта пізнання.